

EĞİTİM PROGRAMLARININ VE ÖĞRETİMİN TEMEL İLKELERİ

Ralph W. TYLER

Çevirenler: M. Emir RÜZGAR
Berna ASLAN

Ralph W. TYLER

Çevirenler: M. Emir RÜZGAR - Doç. Dr. Berna ASLAN

EĞİTİM PROGRAMLARININ VE ÖĞRETİMİN TEMEL İLKELERİ

ISBN 978-605-364-784-3
DOI 10.14527/9786053647843

Kitabın Orjinal Adı: Basic Principles of Curriculum and
Instruction
Baskı Sayısı: I
ISBN: 0-226-82031-9
Yayınevi: The University of Chicaho Press

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**idir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır; indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Ağustos 2014, Ankara
2. Baskı: Ekim 2021, Ankara

Yayın-Proje: Nisanur Uzunlu
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Ltd. Şti.
Çetin Emec Bulvarı 1314. Cadde No: 37A-B Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 46661

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Türkçe Baskıya Ön Söz

Ralph Winfred Tyler'in 1920'lerde başlayan akademik kariyeri, 1994'de ölümüne kadar devam etmiştir. Tyler, 70 yıldan fazla süren bu dönemde, 700 civarında makale ve 14 kitap yazmıştır (Parks, 2010). Tyler, genelde eğitim bilimlerini, özelde de eğitim programları alanını en derinden etkileyen bilim insanlarından biri olmuştur. Bu bağlamda Tyler, "Eğitimcilerin Eğitimcisi", "Amerikan Eğitiminin Büyüğü", "Hedef Davranışların Babası", "Eğitimin Bay Sorun Gidericisi" ve "Değerlendirmenin Babası" gibi ifadelerle övülmüştür (Rumjahn, 1984).

1921'de Doane College'dan onur derecesi ile mezun olduktan sonra babasının bir arkadaşı tarafından Pierre, South Dakota'da bir lisede öğretmenlik teklifi alan Tyler, aslında tıp eğitimi almayı planlamasına rağmen, öğretmenlik teklifini kabul etmiştir. 1921-1922 akademik yılında, lise öğrencilerine fen bilgisi öğreten Tyler, öğrencilerin birbirlerinden oldukça farklı olduklarının ayırdına varmış, öğretimde var olan organizasyon yapısının yetersiz olduğunu hissetmiş ve genel olarak bu deneyimden çok etkilenmiştir (Rumjahn, 1984). Tyler, bu deneyimin etkisiyle bir akademik yıllık öğretmenliğin ardından University of Nebraska'da Fen Eğitimi alanında yüksek lisans eğitimine başlamıştır. Buradaki eğitiminin ardından, Tyler'in eğitim alanına olan ilgisinin farkında olan Herbert Brownell'in tavsiyesiyle, University of Chicago'da doktora eğitimine başlamıştır. Tyler, University of Chicago'da, bir yandan C. H. Judd'un danışmanlığında doktora çalışmalarını yürütürken, diğer yandan W. W. Charters'a asistanlık yapmıştır. 1926'a başladığı doktorasını, bir yıl gibi kısa sürede 1927'de tamamlayan Tyler (Rumjahn, 1984), University of North Carolina'da yardımcı doçent olarak çalışırken, Ohio State University'ye geçmiştir. Burada, Eğitim Araştırmaları Birimi'ndeki (Bureau of Educational Research) görevi esnasında eğitim profesörü olan Tyler, bir taraftan da İlerlemeci Eğitim Birliği'nin (the Progressive Education Association) başlattığı Sekiz Yıllık Çalışmanın (Eighth Year Study) değerlendirme bölümünün başına geç-

miştir. 1938 yılında Tyler, emekli olan Judd'un yerine University of Chicago'da göreve başlamıştır. Tyler, University of Chicago'da o dönem oldukça ünlü olan Education 360 dersini vermiş, 1938-1948 yılları arasında Eğitim Bölümünün (Department of Education) Başkanlığını yürütmüştür. 1948-1953 yılları arasında da Sosyal Bilimler Dekanlığını (Division of the Social Sciences) yapmıştır. Tyler, 1953 yılında Stanford University'de kurulan, Davranış Bilimlerinde İleri Çalışma Merkezi'nin (Center for Advanced Study in the Behavioral Sciences) ilk yöneticisi olmuş ve bu konumu 1966 yılında emekli olana kadar sürmüştür (Tyrrell, 1970; Stone, 1985).

Tyler, University of North Carolina'da bulunduğu dönemde, öğretmenlere eğitim programları dersleri vermiştir. Bu dönemde öğretmenlerle ilişkisi sayesinde, eğitim programlarının ve öğretimin temel eksikliklerini gözlemleyebilmiştir (Rumjahn, 1984). Burada edindiği deneyimler, Tyler'ın eğitim programları anlayışında, "hedef davranış" kavramının doğuşuna neden olmuştur. Tyler kendisiyle yapılan görüşmelerin birinde, hedef davranışları şu şekilde açıklamıştır: "Öğretmenler yapmak istedikleri şeyleri yazarken, bunları öğrencinin öğrenmesi beklenen şeyler türünden ve öğrencinin öğretim süreci sonunda edineceği davranış kalıpları türünden yazmaldırlar" (Shane ve Shane, 1973). Tyler kariyerinin devamında, Ohio State University'deki deneyimleri sayesinde, eğitim programları anlayışına, "öğrenme yaşantıları" kavramını eklemiş ve bu yaşantıların nasıl organize edilebileceği konusuyla ilgilenmiştir. Değerlendirme bölümünün başkanlığını yaptığı Sekiz Yıllık Çalışmada birlikte çalıştığı okullardan edindikleriyle, eğitim programlarında değerlendirmenin hedef davranışlarla paralellik içinde nasıl gerçekleştirilebileceğine dair deneyim kazanmıştır. Tyler, tüm bu deneyimlerinin birleşimiyle University of Chicago'da verdiği Education 360 dersi için bir izlençe (syllabus) geliştirmiştir. 1949 yılında basılan Eğitim Programlarının ve Öğretimin Temel İlkeleri (*Basic Principles of Curriculum and Instruction*) kitabı esasen, Tyler'ın Education 360 dersi için yazdığı bu izlençedir.

Eğitim Programlarının ve Öğretimin Temel İlkeleri kitabı, program geliştirme alanını en çok etkileyen, klasikleşmiş kitaplardan biridir. Nitekim Shane (1981), 135 eğitim programları profesörüne, 1906 yılında Phi Delta Kappa'nın yayın hayatına başladığı günden bu yana, hangi kitabın okul programları üzerinde en çok etkisi olduğunu sormuştur. Yanıt alınan 84 profesörden, 80'i, *Eğitim Programlarının ve Öğretimin Temel İlkeleri*'nin “temel” ve “gözle görülür” etkisi olduğunu bildirmişlerdir (akt. Stanley, 2009). Benzer şekilde, Marshall, Sears ve Schubert (2000), *Eğitim Programlarının ve Öğretimin Temel İlkeleri*'ni “20. yüzyılın en etkili eğitim programları kitabı” olarak nitelendirmiştir (akt. Stanley, 2009). Ayrıca, kitabın alanın kutsal kitabı (bible in the field) haline geldiği de dile getirilmiştir (Jackson, 1992; Kiester, 1978). Birçok farklı dile çevrilen kitabın, eğitim programları alanının, en temel kaynaklarından biri olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Eğitim Programlarının ve Öğretimin Temel İlkeleri, temel kaynaklardan biri olmasına rağmen, eleştirilerden de uzak değildir. Tyler'ın doktora tez danışmanı Judd'la birlikte, o dönemde University of Chicago'da bulunan F. Bobbitt ve Tyler'ın asistanlığını yaptığı Charters, Tyler'ın program geliştirme alanındaki fikirlerini oldukça etkilemiştir. Charters, kendini ve tüm program geliştirmecileri; planlamayı, organize etmeyi ve uygulamayı çalışmalarının temelini alan “eğitim programı mühendisleri” olarak görmüştür (Tyrrell, 1970). Bu bağlamda, *Eğitim Programlarının ve Öğretimin Temel İlkeleri* kitabı ile alanyazında Tyler modeli adıyla yerini alan model, program geliştirme sürecini durağanlaştırdığı, eğitimin ana ögesi olan öğrenciyi-bireyi, -mühendislik süreçlerinde olduğu gibi- işlenmesi gereken ham madde olarak gördüğü, modelin âdeta teknolojik bir alet işlevi gördüğü gerekçeleriyle eleştirilmiştir. Öte yandan, Tyler'ın etkilendiği bilim insanlarından Bobbitt, temel ilkelerini F. W. Taylor'ın bilimsel yönetim anlayışından aldığı bir program geliştirme yaklaşımı oluşturmuştur. Bobbitt'in eğitim programları anlayışı, davranışçı ve bu sebeple mekanik; eğitim bilimlerine bakışı basitçi ve topluma bakışı ise statiktir (Tyrrell, 1970). Bu anlayışta; “okul, fabrika; öğren-

ci, ham madde; ideal yetişkin, işlenmiş ürün; öğretmen, araç; eğitim programı ise ham maddeyi işlenmiş ürüne dönüştürecek akla gelen tüm süreçlerdir” (Seguel, 1966 akt. Tyrrell, 1970). Bobbitt’e yöneltilen bütün bu eleştiriler, Tyler’a da yöneltilmiştir. Tyler, önceden belirlenmiş eğitim programı ürününe ulaşmak için teknik bir formül geliştirmiştir (Antonelli, 1972). Bununla birlikte, hem Charters hem de Bobbitt, eğitim programları kavrayışlarını, bilimsel yönetim ile birlikte (sosyal) verimliliğin en revaçta olduğu dönemde oluşturmuşlardır. Verimliliğin sağlanabilmesi için yönetimde bilimsel yöntemle birlikte iş analizi de uygulanarak okullarda ürün ve kârlılık artırılmalıdır. Ancak Tyler, hedef davranışların seçiminde, sadece toplumu değil, bireyi ve konu alanını da temel aldığından, iş analizi süreçlerinden, eleştirildiği kadar etkilenmediği alanyazında tartışılmıştır (Antonelli, 1972).

Alana sağladığı katkı kadar eleştiri de alan, *Eğitim Programlarının ve Öğretimin Temel İlkeleri* kitabının bu çevirisi ile eğitim programları alanının en temel kitaplarından birini, Türkçe okuyucuların hizmetine sunmak amaçlanmıştır. Çeviri aşamasında öncelikle, kaynak metin Türkçe’ye çevrilmiş ve ardından, kaynak metin ile Türkçe ilk metin birbiri ile karşılaştırılarak gözden geçirilmiştir. Oluşan metin, Prof. Dr. F. Dilek Gözütok tarafından eğitim programları alan yazını diline ve Türkçe’ye uygunluğu açısından düzeltilmiştir. Bu düzeltmeler ışığında çalışmaya nihai şekli verilmiştir.

Kaynak metinde hiçbir dipnot bulunmamakla birlikte, okuyucuya faydalı olacağı düşünülen yerlerde ve çeviriye ilişkin bazı temel tercihlerde açıklamalar, dipnotlarda verilmiştir. Bu bağlamda bütün dipnotlar çevirenlerin notudur. Benzer şekilde, orijinal metnin sonunda atıf bulunmamasına karşın gerek Türkçe Baskıya Önsöz’de gerekse metin içi açıklamalarda kullanılan kaynaklar çevirinin sonuna eklenmiştir. Kaynak metindeki terimlerin çeviride kullanılan karşılıkları “Çeviri Sözlüğü” başlığı altında verilmiştir.

Çevirinin; genelde eğitim bilimlerine, özelde ise eğitim programları alanına katkı getirmesini, dilimize kazandırılmayı bekleyen alanın diğer klasiklerinin çevrilmesine öncülük etmesini umuyoruz. Nihai metnin oluşmasına, ilk taslakları okuyup önerilerini sunarak katkı sağlayan değerli hocalarımız Prof. Dr. Mehmet A. Kısakürek ve Prof. Dr. F. Dilek Gözütok'a, yönlendirmeleriyle çalışmanın gelişmesine katkı sağlayan Doç. Dr. Fatma Mızıkacı'ya teşekkür ediyoruz.

M. Emir RÜZGAR

ORCID No: 0000-0001-6372-1233

Doç. Dr. Berna ASLAN

ORCID No: 0000-0002-0967-3274

Cebeci, 2021

İÇİNDEKİLER

Türkçe Baskıya Ön Söz	iii
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM OKULUN ULAŞMAK İSTEDİĞİ AMAÇLAR NELER OLMALIDIR?

Hedef Davranışların Kaynağı Olarak Öğrenenler Üzerine Çalışmalar	6
Okul Dışındaki Güncel Yaşam Çalışmaları.....	15
Konu Alanı Uzmanlarının Hedef Davranış Önerileri	24
Hedef Davranış Seçiminde Felsefenin Kullanılması.....	30
Hedef Davranış Seçiminde Öğrenme Psikolojisinin Kullanılması	34
Hedef Davranışların Öğrenme Yaşantılarının Seçiminde ve Öğretimin Kılavuzlanmasına Yardımcı Olacak Şekilde İfade Edilmesi	39

2. BÖLÜM HEDEF DAVRANIŞLARA ULAŞMADA FAYDALI OLABİLECEK ÖĞRENME YAŞANTILARI NASIL SEÇİLEBİLİR?

“Öğrenme Yaşantısı” Teriminin Anlamı	55
Öğrenme Yaşantılarının Seçiminde Genel İlkeler.....	57
Çeşitli Hedef Davranışlara Ulaşmada Faydalı Öğrenme Yaşantılarının Özellikleri	59

3. BÖLÜM ETKİLİ BİR ÖĞRETİM İÇİN ÖĞRENME YAŞANTILARI NASIL ORGANİZE EDİLEBİLİR?

“Organizasyon” Ne Demektir?.....	73
Etkili Organizasyon İçin Ölçütler.....	74
Organize Edilecek Öğeler.....	76
Organizasyon İlkeleri.....	86

Organizasyon Yapısı.....	88
Organizasyon Ünitesini Planlama Süreci.....	90

4. BÖLÜM

ÖĞRENME YAŞANTILARININ ETKİLİLİĞİ

NASIL DEĞERLENDİRİLEBİLİR?

Degerlendirme İhtiyacı.....	93
Değerlendirme ile İlgili Temel Kavramlar	94
Değerlendirme Yöntemleri.....	98
Degerlendirme Sonuçlarının Kullanılması	107
Diğer Deđerler ve Değerlendirme Yöntemlerinin Kullanılması.....	109

5. BÖLÜM

OKUL VEYA ÜNİVERSİTE ÇALIŞANLARI EĞİTİM

PROGRAMI OLUŞTURMADA NASIL GÖREV ALABİLİR?

ÇEVİRİ SÖZLÜĞÜ.....	115
TÜRKE BASKIDA YARARLANILAN KAYNAKLAR	117

GİRİŞ

Bu küçük kitap, eğitim ve öğretim programlarını incelemenin, irdelemenin ve yorumlamanın arkasındaki mantıksal temeli açıklamaya çalışmaktadır. Bu çalışma, bir ders için gerekli olan kapsamlı ve yol gösterici okumalar içermediğinden ders kitabı değildir. Çalışma, program geliştirme sürecindeki aşamaları ana hatlarıyla tanımlayıp, okullara bu aşamalarda neler yapabilecekleri hakkında ayrıntılı bilgi vermediği için program geliştirme el kitabı da değildir. Bu kitap, öğretim programını, eğitimin işlevsel bir aracı olarak düşünmenin yolunu özetlemektedir. Öğrenciler, diğer görüşleri incelemeli ve etkili bir eğitim programında bulunan öge ve ilişkiler konusunda kendi kavram örüntülerini geliştirmelidir.

Buradaki mantıksal temel, herhangi bir eğitim programı veya öğretim plânı geliştirmede yanıtlanması gereken dört temel sorunun tanımlanmasıyla başlamaktadır. Bu sorular şunlardır:

1. Okulun ulaşmak istediği amaçlar neler olmalıdır?
2. Amaçlara hangi öğrenme yaşantıları yoluyla ulaşılabilir?
3. Öğrenme yaşantıları etkili şekilde nasıl düzenlenmelidir?
4. Amaçlara ulaşıp ulaşılmadığını nasıl belirleyebiliriz?

Kitap, bu soruların incelenmesi için kullanılabilir yöntemler önermektedir. Yanıtlar okula ve eğitim kademesine göre farklılık göstereceğinden soruların yanıtlanmasına yönelik çaba gösterilmemiştir. Soruları yanıtlamak yerine, soruların yanıtlanmasında kullanılabilir yöntemlere ilişkin açıklamalar verilmiştir. Böylece eğitim programı ve öğretimin sorunlarını incelerken dikkate alınması gereken mantıksal temel ortaya konulmuştur.

1. BÖLÜM

OKULUN ULAŞMAK İSTEDİĞİ AMAÇLAR NELER OLMALIDIR?

Birçok eğitim programının açıkça tanımlanmış amaçları yoktur. Bazı durumlarda fen, İngilizce, sosyal bilgiler veya diğer alan öğretmenlerine, hedef davranışların (objectives)¹ neler olduğu sorulduğunda tatmin edici yanıtlar alınamaz. Öğretmen, iyi eğitimi

1 Türkçe alanyazında *objectives* terimine karşılık olarak *hedef davranış* ve *kazanım* sözcükleri kullanılmaktadır. Özellikle 2005 yılındaki program değişikliğiyle beraber *kazanım* sözcüğü daha fazla tercih edilmektedir. Ancak, metnin orijinalinin yazıldığı döneme, *hedef davranış* sözcüğünün daha uygun olduğu düşünüldüğünden çeviride, *objectives*, *educational objectives* ve *behavioral objectives* karşılık olarak *hedef davranış* kavramı kullanılmıştır. *Goal*, *aim* ve *purpose* terimleri ise *amaç* olarak çevrilmiştir. Ancak şurası unutulmamalıdır ki Tyler'ın hedef davranış (kazanım) kavramına yüklediği anlam, bu kavramın günümüzdeki kullanım ve anlamından farklıdır. Nitekim kitabın ilerleyen kısımlarında Tyler'ın verdiği örnek ideal hedef davranışlar, günümüzdeki hedef davranış yazma ilkelerinden (bkz. Gronlund ve Brookhart, 2009) bazılarını karşılamaz. Tyler'ın *objective* ifadesini kullanmaktaki gayesinin, eğitim sürecini sistematikleştirmek, böylece eğitim süreci sonunda çıktılara (ürünlere) ulaşıldığından emin olabilmeyi sağlamak olduğu söylenebilir. Başka bir deyişle Tyler, günümüzdeki gibi amaç-hedef davranış ayrımından çok, eğitimin belirli bir hedefi olmasından, yani program geliştirmede denemeyanılma yerine (o dönemdeki) bilimsel yöntemin geçerli olmasından söz etmektedir. Bu sebeple, çeviride (*educational-behavioral*) *objective* ifadelerinin, amaç olarak çevrilmesi göz önüne alınmıştır. Fakat böyle bir durumda da (*educational-behavioral*) *objective* ile *goal* (*aim-purpose*) amaç olarak çevrilecek, esas metinde iki grup arasındaki farklı kullanım çeviriye yansıtılamayacaktı. Bu durumu önlemek amacıyla yukarıda açıklanan karşılıklar çeviride kullanılmıştır.